

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ХУЗУРИДАГИ
ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ АКАДЕМИЯСИ ҚОШИДАГИ ЁШЛАР
МУАММОЛАРИНИ ЎРГАНИШ ВА ИСТИҚБОЛЛИ КАДРЛАРНИ
ТАЙЁРЛАШ ИНСТИТУТИ

Рўйхатга олинди:

№ 03

2019 йил "30" октябрь

«Тасдиқлайман»

Институт директори
К.Н. Гафуров

2019 йил "30" октябрь

23.00.02 –“СИЁСИЙ ИНСТИТУТЛАР, ЖАРАЁНЛАР ВА
ТЕХНОЛОГИЯЛАР” ихтисослиги бўйича Институт олий укув юртидан
кейинг таълим институтига кириш имтихони
ДАСТУРИ

ТОШКЕНТ – 2019

Сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори илмий даражасига талабгор таянч докторантлар, докторантлар ва мустақил изланувчилик институтига кирувчилар учун “Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар” фанидан кириш имтихонларини ўтказиш дастури Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси қошидаги Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш Институти Кенгашининг 2019 йил “30” октябрь даги “3” - сонли мажлис баённомаси билан тасдиқланган.

«ТАВСИЯ ЭТИЛГАН»

Фан дастури “Бошқарув психологияси ва лидерлик” кафедраси мажлисида муҳокама қилинган ва тавсия этилган.

Кафедра мудири Н.Б.Кодиров К.Б.Кодиров

(Кафедра мажлисининг 2019 йил 25 октябрь 3 -сонли баённомаси)

Тузувчилар:

Жалилов А.Т. – “Бошқарув психологияси ва лидерлик” кафедраси профессори, сиёс.ф.д.

Такризчи:

Кўчқоров В. – сиёсий фанлари доктори, профессор.

КИРИШ

Дастур 23.00.02 “Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар” ихтисослиги бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви Академияси қошидаги Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институти олий ўқув юртидан кейинги таълим институтига кириш имтихони топширувчиларга мўлжалланган.

Дастур сиёсий фанларнинг 23.00.02 “Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар” ихтисослиги талаблари асосида ишлаб чиқилган. Дастур сиёсий фанларнинг “Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар” ихтисослигида кўзда тутилган масалаларни камраб олган ҳамда олий ўқув юртидан кейинги таълим институтига киришга даъвогар номзодларнинг ушбу масалалар бўйича назарий ва амалий билимларини атрофлича баҳолаш мақсадида тузилган.

Институт олий ўқув юртидан кейинги таълим институтига киришга даъвогар:

- сиёсий фанларнинг категориал аппаратини, методологиясини, асосий назария ва таълимотларини, сиёсий билимларнинг асосий соҳаларини билиши;
- сиёсатнинг умумий қонуниятларини билиши;
- сиёсий фанлардаги назария ва методларни замонавий сиёсий муаммоларнинг таҳлилида қўллаш билиши;
- сиёсий вазиятни тушуниш ва уни ҳолисона баҳолаш малакасига эга бўлиши;
- давлат микёсида ва ҳудудлар даражасида қабул қилинган сиёсий қарорларни таҳлил қилишда замонавий илмий услублардан фойдалана олиши;
- сиёсий муҳит ва сиёсий инсон фаолиятининг ўзига хос хусусиятларини ҳамда уларнинг жамият ривожига таъсирини ажрата олиши;

- сиёсатнинг дунёқараш даражасини, сиёсий фалсафа асосларини, сиёсий жараёнлар, сиёсий институтлар ва уларнинг ўзаро боғлиқлиги ни тушуниши;
- сиёсий таҳлил ва башорат қилиш усулларини ўзлаштирган бўлиши;
- сиёсий қарорларни тайёрлаш ва асослашда сиёсий фанларнинг ўрни ва ролини тушуниши;
- сиёсатнинг инструментал ва ноинституционал жиҳатларини, сиёсатдаги оқилоналик ва нораціоналликни ажрата билиши;
- эмпирик сиёсий тадқиқотлар методикасидан фойдаланиш кўникмаларига эга бўлиши, назарий ва амалий вазифаларни ҳал қилишда уларни қўллай билиши;
- сиёсатнинг инсоний ўлчанишига оид муаммолар доирасини билиши, шахснинг сиёсий ижтимоийлашуви, сиёсий ахлоқ, сиёсатнинг инсонпарварлиги мезонларини билиши талаб этилади.

Институтда олий ўқув юртидан кейинги таълим институтига 23.00.02 – “Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар” ихтисослиги бўйича кириш имтиҳонини ўтказишдан мақсад – даъвогарнинг танлаган ихтисослик бўйича назарий ва амалий тайёргарлиги даражасини аниқлашдир. Имтиҳонда қуйидаги вазифалар ўз ечимини топади:

- даъвогарнинг танланган ихтисослик бўйича назарий ва амалий малакаси даражаси аниқланади;
- даъвогарнинг ўқув ва илмий адабиётлар билан мустақил ва самарали ишлаш қобилияти баҳоланади;
- даъвогарнинг сиёсий ҳаётни таҳлил қилишда сиёсий фанларнинг назарий қоидаларини қўллай олиш малакаси эътиборга олинади.

ДАСТУР МАЗМУНИ

“Сиёсий институтлар, жараёнлар ва технологиялар” ихтисослигининг назарий-методологик асослари

Сиёсатнинг ижтимоий ҳодиса сифатида талқини. Сиёсий жараён тушунчаси. Сиёсий институтлар ва жараёнлар – сиёсий фан йўналишларидан бири сифатида. Сиёсий институтлар ва жараёнларни илмий тадқиқ этиш ва ўрганишнинг асосий вазифалари. Сиёсий жараён мавжудлигининг тартиблари. Сиёсий жараён турлари. Ўзбекистонда сиёсий жараёнларнинг ўзига хослиги. Сиёсий ҳаёт ва кўп партиявийлик. Сиёсат субъектлари: гуруҳлар ва қатламлар.

Сиёсий ҳокимият институтлари тўғрисидаги таълимотларнинг ривожланиши. М.Вебер, Г.Гегель, Х.Арендт, К.Дойч, Ю.Хабермас кабиларнинг сиёсий ҳокимият ҳақидаги хулосалари. Сиёсий ҳокимият институтларининг шаклланиш тарихи. Сиёсий ҳокимият манбалари ва ресурслари ҳақидаги тушунчалар ривожини. Сиёсий ҳокимият легитимлиги тўғрисидаги илмий қарашлар эволюцияси. Сиёсий ҳокимият легитимлиги ва унга эришиш жараёнларининг босқичлари.

Давлат сиёсий институт сифатида. Давлат тўғрисидаги концептуал қарашлар. Давлат институтларининг такомиллашув босқичлари. Давлат қурилиши ва бошқаруви тўғрисидаги замонавий концепциялар. Ҳуқуқий демократик давлат институтлари ва унинг шаклланиш жараёнлари.

Жамият сиёсий тизими ва унинг институтлари тўғрисидаги илмий концепциялар. Сиёсий тизим моделлари тўғрисидаги назарий қарашлар. Сиёсий тизим структураси билан боғлиқ илмий фикрлар ривожини. Сиёсий тизим ҳаракат механизми тўғрисидаги сиёсий ғоялар эволюцияси. Жамият сиёсий тизими фаолиятининг конституциявий-ҳуқуқий асослари.

Сиёсий элита ва сиёсий етакчилик ҳақидаги назарий концепциялар ривожини. Сиёсий элитанинг турлари, функциялари. Сиёсий етакчиликнинг моҳияти, турлари, функциялари. Сиёсий-ижтимоий жараёнларда сиёсий элита ва сиёсий етакчи омилининг тутган ўрни.

Оммавий ахборот воситаларининг жамият сиёсий ҳаётидаги ўрни ва роли. Жамоатчилик назоратининг шаклланиш механизмлари ва ўзига хос хусусиятлари.

Геосиёсий вазият тушунчаси. Минтакавий сиёсий жараёнлар. Хавфсизлик ва барқарорлик таъминлаш масалалари. Этносиёсий жараёнлар, конфессиялараро мулоқот ва унинг замонавий хусусиятлари.

Дастлабки демократия институтларининг пайдо бўлиши. Демократия ғоясининг эволюцияси. Демократия ва демократлашув ҳақидаги назарий концепциялар ривожини билан боғлиқ тарихий босқичлар. Ҳозирги замон демократлашув жараёнларининг ўзига хос хусусиятлари. Демократиянинг “тўлқинлари” тушунчаси ва моҳияти. Демократияга “ўтиш даври” тушунчаси. “Ўтиш даври”нинг ўзига хос тарихий давр эканлиги.

Мустақил Ўзбекистон Республикасида давлатчилик асослари ривожланиши ҳамда демократик моҳиятга эга бўлган сиёсий институтларнинг шаклланиши. Ўзбекистон Республикасида ҳукуқий демократик давлат асосларини шаклланиш босқичлари.

Сайлов тизимининг сиёсий институт сифатида шаклланиши. Сайлов институти ҳақидаги назарий қарашлар ривожини. Сайлов тизими турлари. Ўзбекистон Республикасининг сайлов тизими ҳамда унинг демократик заминларини ривожланиш босқичлари.

Парламент институти ва унинг ривожланиш босқичлари. Замонавий парламентаризмни шаклланиши ва фаолиятининг институционал асослари ва принциплари. Ўзбекистон Республикасида парламент институтининг шаклланиши ва ривожланиши.

Дастлабки сиёсий партияларнинг вужудга келиши. Партиявий тизимлар тушунчаси. Сиёсий партиялар ҳақидаги назарий концепциялар

эволюцияси. Сиёсий партиялар типлари. Ўзбекистон Республикасида кўппартиявийлик тизимининг шаклланиши.

Халқаро тизимлар ва институтлар ривожининг етакчи тенденциялари. Халқаро тизимлар ва халқаро муносабатларнинг глобаллашув шароитидаги хусусиятлари.

Сиёсий жараёнлар

Сиёсий жараён тушунчасининг назарий асослари. Сиёсий ислохотлар турлари ва босқичлари. Сиёсий модернизация тушунчаси. Сиёсий модернизациянинг асосий турлари. Жамият сиёсий ҳаётини модернизация қилиш ўзига хос хусусиятлари. Сиёсий жараён турлари ва даражалари тўғрисида. Сиёсий ўзгаришлар тушунчаси, моҳияти ва турлари. Сиёсий тараққиёт жамият ҳаётидаги етакчи жараён сифатида. Сиёсий тараққиёт хавфсизлиги ва барқарорлигини таъминлашга таъсир этувчи омиллар. Глобаллашув ҳодисасининг замонавий хусусиятлари. Глобаллашув жараёнларининг чуқурлашуви, мустақил сиёсий тараққиёт омилларининг ўзаро алоқадорлиги.

Мустақил Ўзбекистон Республикасида амалга ошаётган демократлашув жараёнлари ва унинг асосий босқичлари. Ўзбекистонда демократик ислохотларни чуқурлаштиришнинг ҳозирги даврдаги асосий йўналишлари. Ўзбекистонда демократик ислохотларни чуқурлаштиришнинг концептуал асосларини янада ривожлантириш жараёнлари.

Сиёсий технологиялар

Замонавий сиёсий технологиялар турлари ва хусусиятлари. Сиёсий бошқарув тузилмаси ва технологияси. Замонавий бошқарув технологиясининг ривожланиши ва демократик назорат масалари. Сиёсий, ижтимоий жараёнларни бошқариш технологияси. Сайлов кампаниялари технологияси.

ТАВСИЯ ЭТИЛАДИГАН АДАБИЁТЛАР

Рахбарий адабиётлар

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда курамиз. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқ. – Т.: Ўзбекистон, 2016. – 56 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатлари таъминлаш – юрт таракқиёти ва халқ фаровонлиги гарови. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган маъруза. 2016 йил 7 декабрь. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 48 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Танкидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир рахбар фаолиятининг кундалик коидаси бўлиши керак. Мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маъруза. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 104 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга курамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 488 б.
5. Каримов И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008.
6. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. – Т.: Ўзбекистон, 2011.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

7. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 28 декабрдаги “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш

тизимини тубдан такомиллаштиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони.

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони.
10. Ўзбекистон Республикасининг “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида” ЎРҚ-406-сон Қонуни. 2016 йил 14 сентябр.

Асосий адабиётлар:

11. Азизхўжаев А.А. Давлатчилик ва маънавият. – Т.: Шарқ, 1997.
12. Алиев Б.А., Хошимов Т. Ўзбекистонда демократик жамият куриш назарияси ва амалиёти. – Т.: ТДИУ, 2011.
13. Алимов Р.М. Центральная Азия: общность интересов. – Т.: Шарқ, 2005.
14. Аристотель. Политика. Сочинение 4 томах. Т.4. – М., 1983.
15. Ачкасов В.А. Гуторова В.А. Политология. – М.: Высшее образование, 2007.
16. Безыкованная Е.В. Системно-синергетическая модель политической системы. // Полис, №3 – 2009.
17. Гаджиев К.С. Политология. – М.: Логос, 2003.
18. Гойибназаров Ш. Халқаро терроризм: илдизи, омиллари ва манбаи. – Т.: Ўзбекистон, 2009.
19. Горелов А.А. Политология в вопросах и ответах. – М.: Эксемо, 2007.
20. Гуторов В.А. Философия политики на рубеже тысячелетий: судьба классической традиции. // Полис, №1 – 2001.
21. Даймонд Л. Прошлани. “Третья волна” демократизации? // Полис, №1. 1999.
22. Даль Р. О демократии. – М.: Аспект Пресс, 2000.
23. Дегтярев А.А. Основы политической теории. – М.: Высшая школа, 1998.
24. Демидов А.И. Политология. – М.: Гардарики, 2006.

25. Дюверже М. Политические партии. – М.: Парадигма, 2005.
26. Жумаев Р.З. Политическая система Республики Узбекистан: становление и развитие. – Т.: Фан, 1996.
27. Жўраев Т.А. Миллий давлатчилик: хавфсизлик ва барқарорлик. – Т.: Академия, 2007.
28. Зиёев А. Ўзбек давлатчилиги тарихи. – Т.: Шарқ, 2000.
29. Идиоров У.Ю. Сиёсатшунослик: Ўқув қўлланма. –Т.: ТДШИ, 2013.
30. Инглхарт Р. Постмодерн: Меняющиеся ценности и изменяющиеся общества // Полис. №4. 1997.
31. Қирғизбоев М. Сиёсатшунослик: олий ўқув юрти талабалари учун ўқув қўлланма. –Т.: Янги аср авлоди, 2013.
32. Қирғизбоев М. Фукаролик жамияти: назария ва хорижий тажриба. –Т.: Янги аср авлоди, 2006.
33. Қирғизбоев М. Фукаролик жамияти: сиёсий партиялар, мафкуралар, маданиятлар. – Т.: ШАРҚ, 1998.
34. Кодиров А. Политология (курс лекций). – Т.: ТГЮИ, 2006.
35. Қудратхўжаев Ш.Т. Ўзбекистонда профессионал парламент тизимининг сиёсий институт сифатида шаклланиши ва ривожланиши истиқболлари. –Т.: Шарқ, 2007.
36. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование. – М.: Аспект Пресс, 1997.
37. Макиавелли Н. Государь. –М.: Планета, 1990.
38. Махмудов Т. “Авесто” ҳақида. –Т.: Шарқ, 2000.
39. Мельвиль А.Ю. Опыт теоретико-методологического синтеза структурного и процедурного подходов к демократическим транзитам // Полис, №2. 1998.
40. Монтескье Ш. Избранные произведения. –М., 1965.
41. Мухаев Р.Т. Политология: Учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2011.

42. Назаров Қ., Жўраев С., Жумаев Р. ва бошқалар. Ўзбекистон сиёсий ислохотлар жараёни. –Т.: Академия, 2011.
43. Назиров М. Конституциявий ислохотлар – демократик янгиланишларнинг муҳим сиёсий жараёнлари сифатида. // Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. -2016. -№3. – Б. 20-24.
44. Назиров М. Ўзбекистонда ижтимоий-сиёсий жараёнлар янги сифат босқичининг концептуал асослари // Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси Қорақалпоғистон бўлимнинг ахборотномаси. -2016. -№4. – Б. 155-159.
45. Низомулмулк. Сиёсатнома ёки Сияр ул-мулк. –Т.: Адолат, 1997.
46. Пай Л. Незападный политический процесс \пер. Семилетова Н. // Политическая наука. –М. -2003. -№ 2. -С. 66-85.
47. Политические институты на рубеже тысячелетий. –М.: Феникс. 2001.
48. Политология. Ўқув қўлланма / Маъсул муҳаррир: с.ф.д., проф. С.Жўраев. –Т.: ТДЮИ, 2006.
49. Пугачев В.П. Средства массовой коммуникации в современном политическом процессе // Вест. Моск. ун-та. Сер.12. Политические науки. 1995. -№5.
50. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Сиёсатшуносликка кириш. – Т.: Янги аср авлоди, 2004.
51. Радугин А.А. Политология. – М.: Библионика, 2008.
52. Растроу Д.А. Переходы к демократии: Попытка динамической модели. // Полис, №5. 1996.
53. Сагдуллаев А., Аминов Б., Мовлонов У. Ўзбекистон тарихи: давлат ва жамият тараққиёти. –Т.: Академия, 2000.
54. Саидолимов С.Т. Марказий Осиёда хавфсизликни таъминлаш муаммолари.: Сиёсий фанлар доктори илмий даражасини олиш учун бажарилган илмий иш. –Т.: ДЖҚА, 2009.
55. Сергеев В. М. Проблема власти. // Полис, №2. 2008.

56. Соловьев А.И. Политология. Политическая теория. Политические технологии. -М., 2000.
57. Степанян М.Т. Восточные сценарии глобального мира // Вопросы философии. -№7, 2009.
58. Узбекистан: модернизация и развитие политической системы. -Т.: Академия, 2009.
59. Ўзбекистонда давлат қурилиши соҳасидаги ислохотлар ва ҳуқуқий сиёсат: ривожланиш босқичлари, эришилган натижалар ва истикболи. - Т.: Академия, 2010.
60. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. -М.: РОССПЭН, 2003. - 368 с.
61. Цыганков П.А. Теория международных отношений. -М., 2003.
62. Шарифхўжаев М. Ўзбекистонда очик фуқаролик жамиятини шакллантириш. -Т.: Шарқ, 2003.
63. Эргашев И., Холбеков А. Фуқаролик жамияти ва миллий ғоя. -Т.: Академия, 2007.

Электрон таълим ресурслари

1. www.natlib.uz
2. www.ziyouz.com
3. www.library.ziyouz.com
4. www.infocenter.uz
5. www.turonlib.uz
6. www.marifat.uz